

نقش میانجیگری راهبردهای مقابله‌ای در ارتباط بین تعارض کار - خانواده و سازگاری زناشویی خانواده‌های نظامی

محمد مهدی نصیبی^۱ | فاطمه کولیوند^۲ | سمانه خزاعی^۳

چکیده

سازگاری زناشویی یکی از مهم‌ترین عوامل موثر بر بقاء و دوام خانواده می‌باشد. بنابراین شناسایی عوامل مرتبط با آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش میانجیگری راهبردهای مقابله‌ای در ارتباط بین تعارض کار-خانواده و سازگاری زناشویی خانواده‌های نظامی بود. روش پژوهش همبستگی از نوع تحلیل مسیر بود. جامعه پژوهش کلیه خانوارهای نظامی شهر تهران در سال ۱۴۰۱ بود که از بین آنها ۲۰۰ نفر با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شده و به ابزار پژوهش شامل پرسشنامه سازگاری زناشویی (۱۹۷۶)، پرسشنامه تعارض کار-خانواده (۲۰۰۰) و مقیاس راهبردهای مقابله‌ای (۱۹۹۰) پاسخ دادند. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان داد که تعارض کار- خانواده تاثیر منفی و مستقیمی بر سازگاری زناشویی دارد همچنین راهبردهای مساله‌مدار به شکل مثبت و راهبردهای هیجان‌مدار به شکل منفی با سازگاری زناشویی در ارتباط است. در نهایت فرضیه اصلی پژوهش مبنی بر نقش میانجی راهبردهای مقابله‌ای در ارتباط بین تعارض کار-خانواده و سازگاری زناشویی مورد تایید قرار گرفت و نتایج نشان داد که راهبردهای مقابله‌ای مساله‌مدار به شکل مثبت و راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌مدار به شکل منفی تاثیر میانجی در ارتباط بین دو متغیر مذکور دارند و می‌توان از نتیجه حاصل در ارتباط با زوجین شاغل برای بهبود سازگاری زناشویی استفاده کرد.

کلیدواژه‌ها: راهبردهای مقابله‌ای، تعارض کار-خانواده، سازگاری زناشویی، خانواده‌های نظامی.

۵۴

سال چهاردهم
تابستان ۱۴۰۲

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:
۱۴۰۱/۰۸/۲۸
تاریخ پذیرش:
۱۴۰۲/۰۲/۱۳
صص: ۲۴-۱۱

شاپا چاپ: ۰۱۶۲-۲۵۸۸
الکترونیکی: ۰۱۷-۲۶۴۵

DOR: 20.1001.1.25885162.1402.14.2.1.8

۱. کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه آزاد، واحد بندرعباس، هرمزگان، ایران.

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه خوارزمی، کرج، ایران.

۳. نویسنده مسئول: استادیار روانشناسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.

مقدمه

خانواده نظامی، خانواده‌ای است که حداقل یک عضو از آن که معمولاً سرپرست خانواده است در محیط نظامی مشغول خدمت می‌باشد و نظامی‌گری حرفه اصلی اوست، زندگی نیروی نظامی شامل تبعیت و احترام به ساختار سلسله مراتب قدرت می‌شود که رفتارها و نقش‌های معینی را از فرد انتظار دارد، از قبیل وفاداری، فرمانبرداری و ارزش‌هایی که باعث عملکرد مطلوب نیروی نظامی می‌شوند (ولز، هینز، بروسنان و کی-لامبکین^۱، ۲۰۲۲). زندگی زوجین نظامی نیز نه تنها توسط این ارزش‌ها شکل می‌گیرد، بلکه به طور خاص با اثرات جنگ و مواجهه با تعارضات نظامی مشخص می‌شود (پارک، سالیوان، ریویر، مریل و کلارک-والپر^۲، ۲۰۲۲). نظامی‌گری در سراسر دنیا توأم با تنیدگی، مخاطرات جسمانی، دوری از خانواده و زندگی در شرایط سخت است. تنیدگی مشاغل نظامی، پیامدهای عمده چشمگیری در محیط خانواده ایجاد می‌کند، در این میان جدایی فرد نظامی از خانواده به دلیل اعزام به ماموریت‌های نظامی، استرس قابل توجهی به خانواده وارد می‌کند و بر روابط اعضای خانواده به ویژه زوجین تاثیر می‌گذارد (کاگلر، انرسن، بیان و بلز^۳، ۲۰۱۹). مطالعات در زمینه تاثیر اعزام بر همسران نظامی نشان داد که در هنگام اعزام نظامیان به ماموریت، نرخ بالاتری از اختلال افسردگی، اضطراب، خواب، واکنش استرس حاد و اختلال سازگاری نسبت به سایرین وجود دارد (سینکلر، پولسون و ریویر^۴، ۲۰۱۹). چنین استرس‌ها و تنش‌های فزاینده‌ای می‌تواند اثرات مخربی به دنبال داشته باشد، تا جایی که پژوهش‌ها نشان داده‌اند افراد نظامی و همسران آنها تعارض زناشویی بیشتر و سازگاری کمتری دارند (خدادادی سنگده و احمدی، ۱۳۹۴). در حالیکه سازگاری زناشویی^۵ عمر زن و شوهر را طولانی می‌کند و باعث افزایش سلامتی می‌شود، همچنین سازگاری زناشویی اعتماد، عشق و وفاداری را بالا می‌برد (گوپال و الوارماتی^۶، ۲۰۲۰). عوامل گوناگونی شناسایی شده‌اند که می‌توانند سازگاری زناشویی را تحت تاثیر خود قرار دهند. از بین آنها می‌توان به عوامل فردی، اجتماعی و فرهنگی، شغلی، عوامل ارتباطی دوجانبه اشاره کرد (خاکپور، نظری و زهراکار، ۱۳۹۳). سازگاری زناشویی

1. Wells, H., Heinsch, M., Brosnan, C., & Kay-Lambkin, F
2. Park, Y., Sullivan, K., Riviere, L. A., Merrill, J. C., & Clarke-Walper, K.
3. Kugler, J., Andresen, F. J., Bean, R. C., & Blais, R. K.
4. Sinclair, R. R., Paulson, A. L., & Riviere, L. A
5. marital adjustment
6. Gopal, C. R., & Valarmathi, D.

مفهومی چندبعدی است که نسبت به رضایت زناشویی^۱ از ویژگی‌های عینی تری برخوردار است. براساس بررسی‌های به عمل آمده سازگاری زناشویی دارای چهار مولفه رضایت دوتایی^۲، توافق دوتایی^۳، همبستگی دوتایی^۴ و بیان محبت‌آمیز^۵ است، توافق دونفری، میزان موافقتی است که زوج‌ها در مورد موضوعات مهمی نظیر اداره کردن امور مالی خانواده و اتخاذ تصمیمات مهم دارند، همبستگی دونفری، به این موضوع اشاره دارد که چندوقت یک بار یک زوج همراه هم درگیر فعالیت‌های مشترک می‌شوند. رضایت دونفری، میزان شادمانی در روابط و همچنین فراوانی تعارضات تجربه‌شده در رابطه را پوشش می‌دهد. سرانجام، ابراز محبت مربوط به این است که چند وقت یکبار زوج‌ها به یکدیگر ابراز عشق و علاقه می‌کنند (پلانالپ، ون‌هال و گلداسمیت^۶، ۲۰۱۹). با این حال شواهد، گویای این حقیقت است که زوجین در عصر حاضر در برقراری و حفظ روابط صمیمانه و داشتن زندگی زناشویی رضایت‌مند با مشکلات متعددی روبه‌رو هستند (بشیرگنبدی، درگاهی، احمدبوکانی و فداکار، ۱۴۰۰). بر اساس شواهد، این مساله در بین خانواده‌های نظامی به ویژه هنگام ماموریت و آماده‌باش تشدید می‌شوند (هافمن، دانبر، بیلینگتون و هاوز^۷، ۲۰۱۹). در واقع می‌توان گفت تعارض کار-خانواده^۸ یک متغیر مهم و تاثیرگذار بر زندگی زناشویی افراد نظامی است چرا که این تعارض گویای ناهمخوانی و تضاد بین الزامات و خواسته‌های دو نقش متفاوت است (کرایبی، عباس‌پور، دشت‌بزرگی و نجفی مفرد، ۱۳۹۶). تعارض کار-خانواده از نوع تعارض بین‌نقشی است که در آن فشار حاصل از نقش‌های کاری و خانوادگی از هر دو طرف ناهمساز می‌باشد، بدین معنا که مشارکت در نقش کاری (یا خانوادگی) به دلیل مشارکت در نقش خانوادگی (یا کاری) دشوار است (اسدی، رشیدی و حسینی‌فرد، ۱۳۹۱). مفهوم جهت‌گیری تعارض کار-خانواده دو جنبه را مدنظر دارد؛ جهتی که در آن کار و مسائل کاری با زندگی خانوادگی تداخل پیدا می‌کند (WIF) و در مقابل، جهتی که در آن مسائل خانوادگی با حیطه کاری تداخل می‌یابد (FIW). همچنین در هر کدام از دو جهت تعارض (WIF

1. Marital Satisfaction
2. Reciprocal Satisfaction
3. Reciprocal Agreement
4. Reciprocal Correlation
5. Affective Expression
6. Planalp, E. M., Van Hulle, C. A., & Goldsmith, H. H
7. Huffman, A. H., Dunbar, N., Billington, A. G., & Howes, S. S.
8. work-family conflict

و FIW) تعارض کار-خانواده، سه بعد وجود دارد: ابعاد مبتنی بر زمان، مبتنی بر توان‌فرسایی و مبتنی بر رفتار (چیو، مان و تایر^۱، ۲۰۰۸). پژوهش‌های مختلف چه در داخل ایران و چه خارج از آن، از ارتباط بین تعارض کار-خانواده و سازگاری زناشویی حمایت کرده‌اند (مینوت، مینوت، پدرسن، مانون و کیگر^۲، ۲۰۱۰؛ درخشان، رحیمی پردنجانی و امانی، ۱۳۹۷؛ خدابخشی کولایی، پورابراهیم، منصور و پاک‌نژاد، ۱۳۹۴؛ افتخار سعادی و باوی، ۱۳۹۲). کالیک و رامون^۳ (۲۰۲۲)، در پژوهش خود که در دوره‌ی پاندمی کووید-۱۹ انجام گرفت به این نتیجه رسیدند که تعارضات کار-خانواده موجب پرخاشگری بین زوجین شده و سطح رضایت از رابطه زناشویی را کاهش می‌دهد، همچنین بیلودو، مرچاند و دمرز^۴ (۲۰۲۰) نیز تعارضات کار- خانواده و خانواده- کار را به عنوان منبعی برای پریشانی‌های روانی در زوجین معرفی کرده‌اند. با این حال به نظر می‌رسد روش‌های مقابله با این تعارضات به عنوان اعمالی جهت کاهش یا حذف فشار ناشی از نقش‌های خانوادگی و کاری، می‌تواند در این زمینه موثر واقع شود (توانگر، الحانی و ونکی، ۱۳۹۱) چرا که بر اساس مطالعات انجام شده استفاده از راهبردهای مقابله‌ای مناسب می‌تواند سازگاری زناشویی و رضایت از زندگی زناشویی را افزایش دهد (حق‌شناس و باباخانی، ۱۳۹۶). راهبردهای مقابله‌ای عمدتاً بر سه نوع راهبردهای مقابله مساله‌مدار، که به معنای کنترل هیجانات و برنامه‌ریزی برای حل گام به گام مساله است، مقابله هیجان‌مدار که در آن فرد به جای تمرکز بر خود مساله بر هیجانات ناشی از آن تمرکز کرده و به جای حل مشکل برای کاهش دادن هیجانات منفی تلاش می‌کند و مقابله اجتنابی که در آن فرد از مواجه شدن با مشکل اجتناب می‌کند، تقسیم می‌شوند (لابراگ، مکنور-پتیت، گل، توماس، پاپاتاناسیو و تساراس^۵، ۲۰۱۷). طبق پژوهش‌ها موقعیت‌های فشارزا موجب می‌شوند تا فرد روش‌های متعددی را برای مقابله با مشکل انتخاب کرده و این روش‌ها، موجب به حداقل رساندن استرس می‌گردند (صدیقی، دوکانه‌ای فرد و رضاخانی، ۱۳۹۹). گرچه تعارضات کار-خانواده موجب ایجاد استرس در زوجین شده و رضایت زناشویی آنها را به خطر می‌اندازد اما با این حال تاکنون پژوهشی در ایران به بررسی نقش راهبردهای مقابله‌ای در ارتباط با

1. Chiu, R. K, Man. J. S, Thayer. J
2. Minnotte KL, Minnotte MC, Pedersen DE, Mannon SE, Kiger G
3. Kulik, L., & Ramon, D.
4. Bilodeau, J., Marchand, A., & Demers, A
5. Labrague, L. J., McEnroe-Petite, D. M., Gloe, D., Thomas, L., Papanthasiou, I. V., & Tsaras, K.

این مولفه‌ها انجام نشده است. به ویژه اینکه همانگونه که ذکر شد خانواده‌های نظامی به دلیل ماهیت این شغل استرس بیشتری را نسبت به سایر خانواده‌ها تحمل می‌کنند. بر این اساس پژوهش حاضر به بررسی این خانواده‌ها پرداخته و درصدد پاسخگویی به این سوال است که آیا بین تعارض کار-خانواده و سازگاری زناشویی خانواده‌های نظامی با میانجیگری راهبردهای مقابله‌ای ارتباطی وجود دارد؟

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر، همبستگی از نوع تحلیل مسیر بود. تحلیل مسیر که نخستین بار به وسیله سوول رایت^۱ (۱۹۳۴) تدوین و توسعه یافت، اساساً با برآورد مقدار ارتباطات بین متغیرها و کاربرد این برآوردها به منظور به دست آوردن اطلاعاتی درباره روابط علی بین مجموعه‌ای از متغیرها می‌باشد. در حقیقت کاربرد رگرسیون چندمتغیری، در ارتباط با تدوین بارز مدل‌های علی است. ساده‌ترین راه برای محاسبه آنها، کاربرد روش رگرسیون معمولی است. روابط بین متغیرها در یک جهت جریان می‌یابد و به عنوان مسیرهای متمایزی در نظر گرفته می‌شود. مفاهیم عمده تحلیل مسیر در بهترین صورت از طریق ویژگی عمده آن یعنی نمودار مسیر که پیوندهای علی احتمالی بین متغیرها را آشکار می‌سازد، تبیین می‌شود (بشیرگنبدی و همکاران، ۱۴۰۰). در پژوهش حاضر به منظور بررسی مدل پیشنهادی، از روش اماری تحلیل مسیر استفاده شد.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه مورد پژوهش کلیه خانوارهای نظامی شهر تهران در سال ۱۴۰۱ بود. منظور از خانوارهای نظامی خانواده‌هایی هستند که یا مرد و یا زن دارای یکی از شغل‌های مرتبط با امور نظامی باشند. نمونه‌گیری با توجه به جمع‌آوری داده‌ها به دلیل حساسیت شغل مربوطه به صورت آنلاین و داوطلبانه انجام شد. نمونه مورد مطالعه شامل ۲۰۰ نفر بود که با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شده و به ابزار پژوهش پاسخ دادند. معیارهای ورود به پژوهش و پاسخگویی به ابزار داشتن حداقل سواد خواندن و نوشتن، رضایت برای شرکت در پژوهش و نداشتن سابقه

1. Swell Wright

اختلالات روانی بود. ملاحظات اخلاقی با حساسیت ویژه‌ای در پژوهش رعایت شد و به شرکت کنندگان در تحقیق، اطمینان کامل داده شد که اطلاعات پرسشنامه‌ها به طور محرمانه نزد محقق خواهد بود (ضمن اینکه پرسشنامه‌ها بی نام بود)؛ همچنین مختار بودن شرکت کنندگان برای انصراف از پرکردن پرسشنامه‌ها در هر مرحله از آن گوشزد شد.

ابزار پژوهش

پرسشنامه‌های مورد استفاده در این پژوهش به شرح زیر است:

پرسشنامه‌ی سازگاری زناشویی (DAS)

این پرسشنامه یک ابزار ۳۲ سوالی است که توسط اسپانیر در سال ۱۹۷۶ ساخته شده است. این مقیاس ابزاری برای ارزیابی کیفیت رابطه زناشویی از نظر زن و شوهر یا هر دونفری است که با هم زندگی می‌کنند. این مقیاس دارای چهار بعد توافق دونفری، رضایت دونفری، همبستگی دونفری و ابراز محبت است. ثنایی و همکاران (۲۰۰۸) اعتبار و پایایی این پرسشنامه را مورد تایید قرار داده‌اند. فلاح‌زاده و ثنایی (۲۰۱۲) نیز در پژوهش خود پایایی این مقیاس را با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۱ گزارش کرده‌اند.

پرسشنامه تعارض کار-خانواده

پرسشنامه تعارض کار- خانواده توسط کارلسون و همکاران (۲۰۰۰) ساخته شد. این پرسشنامه ۱۸ گویه‌ای است که با انتخاب نمودن یکی از شش گزینه، از خیلی موافق تا خیلی مخالف، پاسخ داده می‌شود، که از این میان ۹ سوال تعارض خانواده با کار و ۹ سوال یاقی مانده تعارض کار با خانواده را می‌سنجد. در پژوهشی رستگار خالد (۱۳۸۳) آلفای کرونباخ برای تعارض کار- خانواده را ۰/۹۰ و در بررسی نهایی ۰/۸۹ به دست آورد (خدابخشی کولایی و همکاران، ۱۳۹۱).

مقیاس راهبردهای مقابله‌ای

این مقیاس در سال ۱۹۹۰ توسط اندلر و پارکر به منظور ارزیابی نحوه رویارویی افراد با مشکلاتشان ساخته شده است. این آزمون دارای ۴۸ عبارت است و سه سبک مقابله یعنی مقابله مساله‌مدار، که به معنای کنترل هیجانات و برنامه‌ریزی برای حل گام‌به‌گام مساله است

(۱۶ عبارت)، مقابله هیجان‌مدار، که در آن فرد به جای تمرکز بر خود مساله بر هیجانات ناشی از آن تمرکز کرده و به جای حل مشکل برای کاهش داده هیجانات منفی تلاش می‌کند (۱۶ عبارت) و سبک مقابله اجتنابی که در آن فرد از مواجه شدن با مشکل اجتناب می‌کند (۱۶ عبارت) را شامل می‌شود. این پرسشنامه یک ابزار خود گزارشی است و آزمودنی‌ها باید در یک طیف لیکرت پنج درجه‌ای (از هرگز=۱ تا بسیار=۵) مشخص کنند تا چه حد از راهبردهای ارائه شده استفاده می‌کنند. در حال حاضر این پرسشنامه با ۴۸ ماده یکی از ابزارهای قابل اعتماد برای سنجش روش‌های مقابله به حساب می‌آید. سبک مقابله فرد با توجه به اینکه در کدام سبک، نمره بالاتری کسب کند ارزیابی می‌شود. به عبارت نمره هر یک از سبک‌های مقابله از ۱۶ تا ۸۰ است و هر کدام از سبک‌ها نمره بالاتری را کسب کند، آن سبک به عنوان سبک مقابله‌ای فرد در نظر گرفته می‌شود. این پرسشنامه برای اولین بار در ایران توسط اکبرزاده ترجمه و هنجاریابی شد و برای بررسی سبک‌های مقابله با استرس در تهران در دهه ۱۳۶۰ تا ۱۳۷۱ بکار گرفته شد. ایزدی طامه و همکاران (۱۳۸۸) پایایی کل آزمون را ۰/۸۵ و روایی آن را ۰/۷۸ گزارش کرده‌اند.

یافته‌ها

به منظور بررسی رابطه متغیرهای پژوهش، ابتدا از روش همبستگی پیرسون استفاده شد.

جدول ۱. ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش

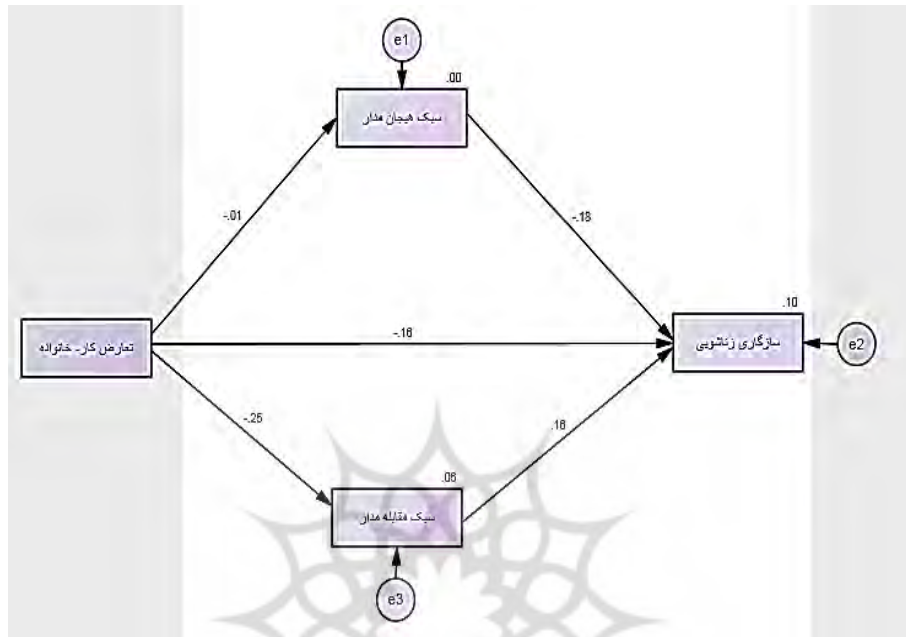
متغیرها	میانگین	انحراف معیار	۱	۲	۳	۴
تعارض ن خانواده			۱			
مقابله مسأله مدار			۰/۲۵**	۱		
مقابله هیجان مدار			۰/۰۶	۰/۳۱**	۱	
سازگاری زناشویی			۰/۲۱**	۰/۲۰**	۰/۱۸**	۱
			**P < ۰/۰۱			*P < ۰/۰۵

چنانکه مشاهده می‌شود بین تعارض کار-خانواده ($r = -0.21, p > 0.01$) و سبک مقابله هیجان مدار ($r = -0.18, p > 0.01$) با سازگاری زناشویی رابطه منفی و معنی دار وجود دارد اما بین سبک مقابله مسأله مدار ($r = 0.20, p < 0.01$) با سازگاری زناشویی رابطه مثبت و معنی دار است. جهت بررسی برازندگی مدل از شاخص‌های بخشودگی استفاده شده است. به‌طور کلی از میان مشخصه‌های برازندگی متنوعی که وجود دارد، در این پژوهش شاخص‌های برازش χ^2/df ، CFI ، $RMSEA$ و $AGFI$ گزارش می‌شود. در جدول زیر مشخصه‌های برازندگی مدل پیش‌بینی تشخیص بخشودگی ارائه شده است.

جدول ۲. مشخصه‌های نکویی برازندگی مدل پیش‌بینی بخشودگی

برآورد	مشخصه	
۰/۶۴	χ^2	نسبت مجذور کای
۱	Df	درجه آزادی
۰/۶۴	(χ^2/df)	نسبت مجذور کای به درجه آزادی
۱/۰۰	(CFI)	شاخص برازندگی تطبیقی
۰/۹۹	(GFI)	شاخص نکویی برازش
۰/۹۹	(AGFI)	شاخص تعدیل شده نکویی برازش
۰/۰۱	(RMSEA)	جذر برآورد واریانس خطای تقریب

با توجه به مشخصه‌های نکویی برازش که در جدول ۲ گزارش شده برازش مدل پیش‌بینی بخشودگی در سطح نسبتاً مطلوبی می‌باشد. در ادامه نمودار مسیر مدل برازش شده همراه با پارامترهای برآورد شده (مقادیر استاندارد) ارائه شده است.

شکل ۱. ضرایب استاندارد مدل مفهومی پژوهش
جدول ۳. اثرات مستقیم متغیرهای پژوهش

P	T	SD	β	B	متغیرهای پژوهش
۰/۰۴	-۴/۹۸	۰/۰۵	-۰/۲۵	-۰/۲۵	تعارض کار- خانواده بر مسأله مدار
۰/۰۰۱	۳/۱۸	۰/۰۴	۰/۱۶	۰/۱۵	سبک مسأله مدار بر سازگاری زناشویی
۰/۰۰۱	۳/۵۹	۰/۰۱	-۰/۱۸	-۰/۰۴	سبک هیجان مدار بر سازگاری زناشویی
۰/۰۱	-۳/۲۰	۰/۰۴	-۰/۱۶	-۰/۱۵	تعارض کار- خانواده سازگاری زناشویی

جهت بررسی معناداری مدل پژوهش از آزمون تحلیل مسیر استفاده شد. همانطور که ضرایب β نشان می‌دهد اثر مستقیم تعارض کار خانواده بر سبک مسأله مدار ($\beta=-۰/۲۵$) و سازگاری زناشویی ($\beta=-۰/۱۶$) مورد تأیید قرار گرفت. همچنین سبک مسأله مدار ($\beta=۰/۱۶$) و سبک هیجان مدار ($\beta=-۰/۱۸$) بر سازگاری زناشویی اثر مستقیم دارند.

در ادامه جدول ۴ به بحث و بررسی پیرامون رد یا تأیید فرضیه‌های مرتبط با اثرات غیرمستقیم متغیرها بر یکدیگر می‌پردازد به منظور بررسی سهم واسطه‌گری سبک‌های مقابله‌ای بین مؤلفه

تعارض کار خانواده و سازگاری زناشویی زوجین نظامی، از دستور بوت استراپ استفاده شد که نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد که اثر غیرمستقیم تعارض کار خانواده بر سازگاری زناشویی زوجین در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار است.

جدول ۴. برآورد مسیرهای غیرمستقیم موجود در مدل با استفاده از بوت استراپ

معناداری	حد پائین	حد بالا	مقدار برآورد	مسیر		
				متغیر واسطه	متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین
۰/۰۲	-۰/۰۶۹	-۰/۰۱۱	-۰/۰۳۷	سازگاری زناشویی	سبک‌های مقابله‌ای	تعارض کار خانواده

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش میانجیگری راهبردهای مقابله‌ای در ارتباط بین تعارض کار-خانواده و سازگاری زناشویی در خانواده‌های نظامی انجام پذیرفت. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان داد که تعارض کار- خانواده هم به شکل مستقیم و هم به شکل غیرمستقیم و از طریق راهبردهای مقابله‌ای با سازگاری زناشویی در ارتباط است.

در واقع تحلیل داده‌ها نشان داد که تعارض کار-خانواده تاثیر منفی و مستقیمی بر سازگاری زناشویی دارد. این مطلب با مطالعاتی همچون کالیک و رامون (۲۰۲۲)، ییلودو، مرچاند و دمرز (۲۰۲۰)، مینوت و همکاران (۲۰۱۰) و در ایران پژوهش‌های درخشان، رحیمی پردنجانی و امانی (۱۳۹۷)، پاک‌نژاد و همکاران (۱۳۹۴) و افتخارصعادی و باوی (۱۳۹۲) در یک راستا می‌باشد. مطالعات ثابت کرده‌اند که تعارضات شغلی پیامدهای متعددی برای فرد داشته و اولین پیامد آن آسیب به حوزه زناشویی می‌باشد چراکه به عنوان منبع اصلی کنش، پیامدهای منفی مانند افزایش خطر برای سلامتی زن و شوهر شاغل و انجام وظایف همسری به گونه‌ای ناکارآمد را به همراه دارد (مینوت و همکاران، ۲۰۱۰)، در واقع تعارض کار-خانواده، نوعی ناسازگاری بین نقش‌های شغلی و خانوادگی است که از فشارهای ناسازگارانه نقش‌های خانوادگی و کاری ایجاد می‌شود، یعنی فرد نسبت به یکی از نقش‌های خود (شغلی یا خانوادگی) تعهد بیشتری دارد و تعهدات این دو نقش با همدیگر در تداخل هستند. تعارض کار-خانواده منجر به ایجاد فشار و استرس می‌شود که این به زندگی زناشویی افراد کشیده شده و باعث می‌شود زوجین نتوانند به تمام نیازهای

همدیگر پاسخ دهند در نتیجه سازگاری زناشویی کاهش می‌یابد (درخشان، رحیمی پردنجانی و امانی، ۱۳۹۷). همچنین نتیجه پژوهش حاضر نشان داد که راهبردهای مقابله‌ای نیز بر سازگاری زناشویی تاثیر مستقیم داشته و راهبردهای مساله‌مدار به شکل مثبت و راهبردهای هیجان‌مدار به شکل منفی با سازگاری زناشویی در ارتباط است. این مطلب با مطالعاتی همچون لابراگ و همکاران (۲۰۱۷)، حق‌شناس و باباخانی (۱۳۹۶) و توانگر، الحانی و ونکی (۱۳۹۱) همسو می‌باشد. می‌توان گفت زوج‌هایی که متمرکز بر سبک هیجان‌مدارند، بر کنترل هیجانات و واکنش‌های عاطفی تاکید دارند. زوج‌ها در این سبک مقابله، هیجانی برخورد می‌کنند و با گریه کردن، عصبانی شدن و فریاد زدن با فشار روانی مقابله می‌کنند. حتی مقابله هیجانی نشان‌دهنده شکلی کلی از واکنش به رویدادهای تنش‌زا است که ممکن است مستلزم اتکا به دیگران باشد (لابراگ و همکاران، ۲۰۱۷) که این شیوه‌ها در روابط زناشویی ناسازگاری و نارضایتی ایجاد می‌کنند. البته شایان ذکر است که سبک مورد استفاده توسط زوجین در مواجهه با مشکلات به نوع عوامل فشارزا و مشکلات دیگر نیز بستگی دارد. در مشکلات مربوط به کار و ارتباطات بین فردی، مقابله متمرکز بر مساله بیشتر باید مورد استفاده قرار گیرد ولی در مسائل مربوط به سلامتی سبک مقابله هیجان‌مدار موثرتر است، زیرا از طریق دست‌کاری‌های شناختی، فرد را از مشکل دور نگه می‌دارند. به نظر می‌رسد که در خصوص استرس‌های ناشی از تعارضات کاری سبک مقابله‌ای مساله‌مدار کارسازتر است و افرادی که بیشتر از راهبردهای شناختی مساله‌مدار استفاده می‌کنند، پیامدهای سازگاری بیشتری را نشان می‌دهند (حق‌شناس و باباخانی، ۱۳۹۶).

در نهایت فرضیه اصلی پژوهش مبنی بر نقش میانجی راهبردهای مقابله‌ای در ارتباط بین تعارض کار-خانواده و سازگاری زناشویی مورد تایید قرار گرفت و نتایج نشان داد که راهبردهای مقابله‌ای مساله‌مدار به شکل مثبت و راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌مدار به شکل منفی تاثیر میانجی در ارتباط بین دو متغیر مذکور دارند. گرچه تاکنون پژوهشی به طور خاص این مطلب را مورد بررسی قرار نداده است اما ارتباط بین این متغیرها در پژوهش‌های مختلف مورد تایید قرار گرفته است (کالیک و رامون، ۲۰۲۲؛ بیلودو و همکاران، ۲۰۲۰؛ لابراگ و همکاران، ۲۰۱۷؛ درخشان و همکاران، ۱۳۹۷؛ حق‌شناس و باباخانی، ۱۳۹۶). در این خصوص توجه به این نکته ضروری است که طبق مطالبی که مطرح شد تعارض کار-خانواده یکی از عوامل ایجاد استرس و زمینه‌ساز

ناسازگاری و تعارض است و مادامی که افراد در معرض استرس قرار می‌گیرند همواره دچار ناسازگاری هستند و یا در مقابله با مسائل پیش‌پا افتاده زندگی، بیشتر دچار استرس می‌شوند، هنگام برخورد با مشکلات و ناهمواری‌های زندگی توان خود را از دست می‌دهند و در نتیجه احساس رضایت کمتری از روابط خود دارند. بنابراین چنانچه افراد بتوانند با استفاده از راهبردهای مقابله‌ای مفید و موثر با استرس ناشی از تعارض کار-خانواده مقابله کنند و با آن سازگار شوند می‌توانند زندگی زناشویی بهتری داشته باشند. به طور کلی افرادی که از راهبردهای مقابله‌ای مساله‌مدار استفاده می‌کنند مشکلات کمتری در رابطه زناشویی خود و در نتیجه سازگاری زناشویی بیشتری دارند، زیرا این افراد در مواجهه با مشکلات زندگی مساله اصلی را تعیین می‌کنند و آنگاه راه‌حل‌های متعددی را مطرح می‌کنند و سپس مزایای هر کدام از این راه‌حل‌ها را می‌سنجند و در نهایت یکی از این راه‌حل‌ها را انتخاب می‌کنند و بر اساس آن عمل می‌نمایند این در حالی است که کسانی که از راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌مدار استفاده می‌کنند چنین رویکردی نداشته و سازگاری کمتری را تجربه می‌نمایند (مهردادصدر و همکاران، ۱۳۹۷). بر این اساس نقش میانجی راهبردهای مقابله‌ای در ارتباط بین تعارضات کار-خانواده و سازگاری زناشویی قابل تبیین است و می‌توان از نتیجه حاصل در ارتباط با زوجین شاغل برای بهبود سازگاری زناشویی استفاده کرد با این حال این پژوهش با محدودیت‌هایی نیز همراه بود از جمله اینکه نمونه مورد پژوهش محدود به یک شهر بود و باید در تعمیم یافته‌ها به کل جامعه ایران جانب احتیاط را رعایت کرد. بنابراین پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی نمونه‌گیری از جوامع مختلف ایران انجام شود. همچنین محدودیت ابزار و سوگیری‌های مربوط به آن نیز می‌تواند از محدودیت‌های این پژوهش باشد.

فهرست منابع

- اسدی شهربابک، حسن؛ رشیدی، شهربانو و حسینی فرد، سیدمهدی (۱۳۹۱). رابطه بین تعارضات کار-خانواده مادران شاغل و اضطراب کودکان و مقایسه آن در بیمارستان‌های نظامی و غیرنظامی. طب انتظامی. ۱(۳). ۱۸۴-۱۹۱.
- افتخار سعادی، زهرا و باوی، ساسان (۱۳۹۲). رابطه تعارض کار-خانواده و خانواده-کار با اشتیاق شغلی و رضایت زناشویی در کارمندان. مجله روان‌شناسی اجتماعی. ۸(۲۷). ۸۳-۹۹.
- ایزدی طامه، احمد؛ برجعلی، احمد؛ دلاور، علی و اسکندری حسین (۱۳۸۸). مقایسه تاثیر آموزش صبر و حل مساله بر کاهش پرخاشگری و انتخاب راهبردهای مقابله‌ای دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی. دانش انتظامی. ۱۱(۳). ۱۸۲-۲۰۷.
- بشیرگنبدی، سپیده؛ درگاهی، شهریار؛ احمدبوکانی، سلیمان و فداکار، پرویز (۱۴۰۰). آزمون علی رضایت زناشویی بر اساس سبک‌های دلبستگی با نقش میانجی مثلث‌سازی. مجله سلامت و بهداشت. ۱۲(۱). ۳۸-۴۹.
- توانگر، حسین؛ الحاقی، فاطمه و ونکی، زهره (۱۳۹۱). شیوه‌های مقابله‌ای تعارض کار/خانواده در پرستاران: یک مطالعه کیفی. مجله مراقبت پرستاری و مامایی ابن سینا. ۲۰(۱). ۱۴-۲۴.
- حق شناس، سپیده، باباخانی، نرگس. (۱۳۹۶). پیش بینی رضایت زناشویی بر اساس مهارت‌های مقابله با استرس و چشم انداز زمان. خانواده پژوهی. ۱۳(۴). ۵۶۹-۵۸۴.
- خاکپور، ایمان، نظری، علی محمد، زهراکار، کیانوش. (۱۳۹۳). پیش بینی سازگاری زناشویی بر اساس مثلث سازی و ساختار قدرت در خانواده. اندیشه و رفتار در روان شناسی بالینی. ۹(۳۳). ۳۷-۴۶.
- خدابخشی کولایی، آناهیتا، پورابراهیم، تقی، منصور، لادن، پاک نژاد، ثمین. (۱۳۹۴). مقایسه تعارض کار - خانواده و سازگاری زناشویی در کارمندان مرد نوبت کار و غیر نوبت کار شرکت پتروشیمی مناطق نفت خیز جنوب. مشاوره شغلی و سازمانی. ۷(۲۲). ۵۳-۶۲.
- خدادادی سنگده، جواد، احمدی، خدابخش. (۱۳۹۴). عوامل زناشویی موثر بر سلامت خانواده‌های نظامی: یک مطالعه کیفی پدیدارشناسانه. فصلنامه روانشناسی نظامی. ۶(۲۴). ۶۳-۷۴.
- درخشان، صغری؛ رحیمی‌پردنجانی، طیبه و امانی، ملاحظ (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین تعارض کار-خانواده و سازگاری زناشویی در پرستاران زن متاهل: نقش تعدیل‌کننده حمایت اجتماعی. فصلنامه علمی پژوهشی افق دانش. ۲۵(۱). ۵۰-۵۶.
- صدیقی، فائزه؛ دوکانه‌ای فرد، فریده و رضاخانی، سیمین‌دخت (۱۳۹۹). الگوی ساختاری رضایت زناشویی بر اساس ویژگی‌های شخصیتی و سبک‌های دلبستگی با میانجی‌گری راهبردهای مقابله‌ای. فصلنامه علمی پژوهشی علوم روانشناختی. ۱۹(۹۵). ۱۴۷۵-۱۴۸۶.

کرایبی، امین، عباس پور، ذبیح اله، دشت بزرگی، زهرا، نجفی مفرد، مسلم. (۱۳۹۶). دیدگاه فهمی همسر در مردان نظامی: نقش پیش‌بین تعارض کار - خانواده، انعطاف‌پذیری و کار عاطفی. فصلنامه روانشناسی نظامی. ۴۰-۳۱. (۱)۸.

مهرادصدر، محمد؛ اعظمی، یوسف؛ معتمدی، عبدالله؛ سیاه‌کمری، راهله و مام‌شریفی، پیمان (۱۳۹۷). بررسی نقش راهبردهای مقابله با استرس، هدفمندی در زندگی و کیفیت زندگی در تبیین سازگاری زناشویی بازنشستگان. نشریه روان‌پرستاری، ۶(۲). ۲۲-۱۲.

- Bilodeau, J., Marchand, A., & Demers, A. (2020). Work, family, work-family conflict and psychological distress: A revisited look at the gendered vulnerability pathways. *Stress and Health*, 36(1), 75-87.
- Chiu, R. K., Man, J. S., Thayer, J. (2008): effects of role conflicts and role satisfactions on stress of three profession in Hong Kong: A path analysis approach. *Journal of Managerial Psychology*. vol: 13
- Gopal, C. R., & Valarmathi, D. (2020). Marital Compatibility and Their Relationship To Personality Among Arranged Marriage Couples And Love Marriage Couples—A Pilot Study. *Annals of Tropical Medicine and Public Health*, 23, 231-503.
- Huffman, A. H., Dunbar, N., Billington, A. G., & Howes, S. S. (2019). Soldiers' perceptions of military spouses' career experiences. *Military Psychology*, 31(6), 510-522.
- Kugler, J., Andresen, F. J., Bean, R. C., & Blais, R. K. (2019). Couple-based interventions for PTSD among military veterans: An empirical review. *Journal of clinical psychology*, 75(10), 1737-1755.
- Kulik, L., & Ramon, D. (2022). The relationship between family-work conflict and spousal aggression during the COVID-19 pandemic. *Community, Work & Family*, 25(2), 240-259.
- Labrague, L. J., McEnroe-Petitte, D. M., Gloe, D., Thomas, L., Papathanasiou, I. V., & Tsaras, K. (2017). A literature review on stress and coping strategies in nursing students. *Journal of Mental Health*, 26(5), 471-480.
- Minnotte KL, Minnotte MC, Pedersen DE, Mannon SE, Kiger G. (2010). His and her perspectives: Gender Ideology, Work-to-Family Conflict, and Marital Satisfaction. *Sex Roles*, 63: 425- 438.
- Park, Y., Sullivan, K., Riviere, L. A., Merrill, J. C., & Clarke-Walper, K. (2022). Intimate partner violence perpetration among military spouses. *Journal of interpersonal violence*, 37(15-16), NP13497-NP13517.
- Planalp, E. M., Van Hulle, C. A., & Goldsmith, H. H. (2019). Parenting in context: Marital adjustment, parent affect, and child temperament in complex families. *Journal of Family Psychology*, 33(5), 532.
- Sinclair, R. R., Paulson, A. L., & Riviere, L. A. (2019). The resilient spouse: understanding factors associated with dispositional resilience among military spouses. *Military Behavioral Health*, 7(4), 376-390.
- Wells, H., Heinsch, M., Brosnan, C., & Kay-Lambkin, F. (2022). Military family dynamics in transition: The experiences of young people when their families leave the Australian Defence Force. *Child & Family Social Work*, 27(3), 454-464.

